

2. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер. – Учебное пособие. – Екатеринбург, 1997.
 3. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов н/Д.: Феникс. – 1996. – 391 с.
 4. Кондаков И.М., Сухарев А.В. Методические основания зарубежных теорий профессионального развития / И.М. Кондаков, А.В. Сухарев // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 158–164.
 5. Кудрявцев Т.В. Психолого-педагогические проблемы высшей школы / Т.В. Кудрявцев // Вопросы психологии. – 1981. – № 2. – С. 20-30.
 6. Кудрявцев Т.В., Шегурова В.Ю. Психологический анализ профессионального самоопределения личности / Т.В. Кудрявцев, В.Ю. Шегурова // Вопросы психологии. – 1983. – № 2. – С. 51–59.
 7. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н.С. Пряжников, Е.Ю. Пряжникова. – М.:

Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: «МОДЭК», 1996. – 256 с.
 8. Пряжников Н.С. Профессиональное самоопределение в культурно-исторической перспективе / Н.С. Пряжников // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 64.
 9. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности: Учебное пособие / Свердловский институт / В.Ф. Сафин. – Свердловск, 1986. – 142 с.
 10. Щедровицкий П.Г. Очерки по философии образования / П.Г. Щедровицкий. – М., 1993. – 126 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дубінка Микола Михайлович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: самовизначення особистості майбутнього педагога; педагогіка вищої школи; вивчення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського.

УДК 37.015.311:62

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТЬОГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Світлана ЄФІМЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувались реформуванням усіх сторін суспільного життя України. Зростає значущість інтелектуально-творчої праці; взаємодії науки, техніки і суспільства; творчої спрямованості науки і науково-технічного прогресу. Суспільство диктує потребу в підготовці фахівців, здатних швидко адаптуватися до умов життя й орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі до самостійного, творчого вирішення проблем, саморозвитку і активної участі у перетворенні навколишнього світу. Ці показники характеризують людину з високим рівнем розвитку інтелектуально-творчого потенціалу.

Відповідно до закону України «Про вищу освіту» підготовка високопрофесійних педагогічних фахівців із високим рівнем інтелектуально-творчого потенціалу складає один з пріоритетних напрямів сучасної освітньої політики держави і є одним з головних напрямків дослідження педагогіки і психології вищої школи. Отже, постає необхідність у підготовці учителів, здатних до інтелектуально-творчої праці, професійного саморозвитку та актуалізації власних потенційних можливостей. Низький рівень розвитку даного особистісного утворення обмежить можливість майбутнього учителя створити умови для розвитку особистості учня. Інтелектуально-творчий потенціал учителя технологій ми розглядаємо як інтегровану інтелектуально-творчу якість особистості учителя, що відображає міру можливостей актуалізації внутрішніх ресурсів

особистості в продуктивній творчій педагогічній діяльності та потенційну здатність до інтелектуально-творчого професійного саморозвитку. Дане особистісне утворення характеризується здатністю учителя продуціювати нові ідеї, орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі, самостійно, творчо вирішувати проблеми, швидко виходити з нестандартних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еволюція психолого-педагогічного дослідження інтелекту та творчості продукувала різні ідеї, течії щодо проблематики інтелектуально-творчої діяльності особистості та породжувала внесок в розвиток дослідження інтелекту й творчості зарубіжних та вітчизняних науковців (Г.Ю. Айзенк, Е.Боно, Дж.Гілфорд, О.В.Губенко, В.М.Дружинін, С.П.Ільїн, В.Ю.Крамаренко, О.Н.Лук, В.О.Моляко, Ж.Піаже, Я.О.Пономарьов, С.Л.Рубінштейн, М.Л.Смольсон, М.О.Холодна та ін.). Інтелектуальний потенціал є предметом дослідження Л.М.Мішіної, М.В.Якунькіної та інших науковців. Зміст та структурні складові творчого потенціалу особистості досліджують В.О.Моляко, О.Ю.Приходько, Т.М.Третяк та інші науковці. Проблема формування творчої особистості учителя в процесі професійної підготовки досліджують В.В.Іванова, В.А.Кан-Калик, Н.В.Кічук, П.Ф.Кравчук, О.А.Кривильова, А.П.Лісниченко, Н.Ю.Посталюк, М.М.Поташник, С.О.Сисоєва та інші науковці. Професійно-педагогічна підготовка учителя технологій є об'єктом наукових досліджень С.Я.Батишева, О.М.Коберника, М.С.Корець, В.К.Сидоренка,

Д.О.Тхоржевського, С.М.Ящука та інших науковців.

Проте в ході аналізу психолого-педагогічних досліджень ми виявили суперечності між існуючим соціальним замовленням на учителів із високим рівнем інтелектуально-творчого потенціалу і недостатньою теоретико-методичною розробкою проблеми розвитку даного особистісного утворення студента. Таким чином, проблематика розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій залишається недостатньо дослідженою в загальному потоці педагогічних досліджень, що обумовлює актуальність виділення даної тематики в самостійний напрям дослідження.

Мега статті – аналіз результатів експериментального дослідження ефективності реалізації технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Впродовж 2009-2014 рр. нами проводилось дослідження проблеми розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій в процесі професійної підготовки. Дослідно-експериментальну роботу було проведено на базі

Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Київського національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. В педагогічному експерименті, який складався з констатувального та формувального етапів, взяли участь 450 студентів.

На констатувальному етапі дослідження нами здійснено аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; сформульовано мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження. Нами окреслено структуру інтелектуально-творчого потенціалу учителя технологій [5], виділено 151 загальний показник та здійснено їх розподіл за компонентами даного особистісного утворення (мотиваційним, інтелектуальним, творчим, когнітивним, емоційно-вольовим, особистісним). Основні положення психолого-педагогічної систематизації компонентів даного особистісного утворення були покладені в основу розробки методики діагностики та технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій. За допомогою розробленої авторської методики [2; 3] нами здійснено діагностику рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій та з'ясовано, що практично

у третини студентів переважає початковий рівень розвитку даного особистісного утворення [1]. За результатами діагностики окремо кожного компонента інтелектуально-творчого потенціалу найвищий коефіцієнт рівня розвитку виявився на початковому рівні за творчим компонентом (48,17%). Найменші коефіцієнти всіх компонентів інтелектуально-творчого потенціалу знаходяться на високому рівні розвитку (12,81-18,70%). Найбільш нерозвиненими виявились творчий, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти.

Виходячи з аналізу результатів констатувального етапу педагогічного експерименту, розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій на формувальному етапі педагогічного експерименту здійснювався через реалізацію дослідно-експериментальної роботи, основними завданнями якої були: визначення контрольних й експериментальних груп; розробка та реалізація спецкурсу з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій.

Технологія розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій базується на засадах інтелектуально-творчого освітнього потенціалу та інтелектуально-творчого освітнього середовища. Освітній потенціал ми розглядаємо як сукупність педагогічних підходів, форм, методів, принципів, прийомів, засобів навчання, які забезпечують створення інтелектуально-творчого освітнього середовища, яке розглядається як система, складові, ознаки та вимоги якої спрямовані на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Ефективність середовища забезпечується проблемністю і невизначеністю, процесуальністю, сприятливим мікрокліматом навчальної діяльності, творчою атмосферою, наповненою інтелектуальним змістом. Воно має 5 специфічних ознак: забезпечення мотивації діяльності, інтелектуально-творча характеристика діяльності, когнітивна характеристика діяльності, емоційно-вольова характеристика діяльності, особистісна характеристика діяльності. Структура запропонованої технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій зображена на рис. 1.

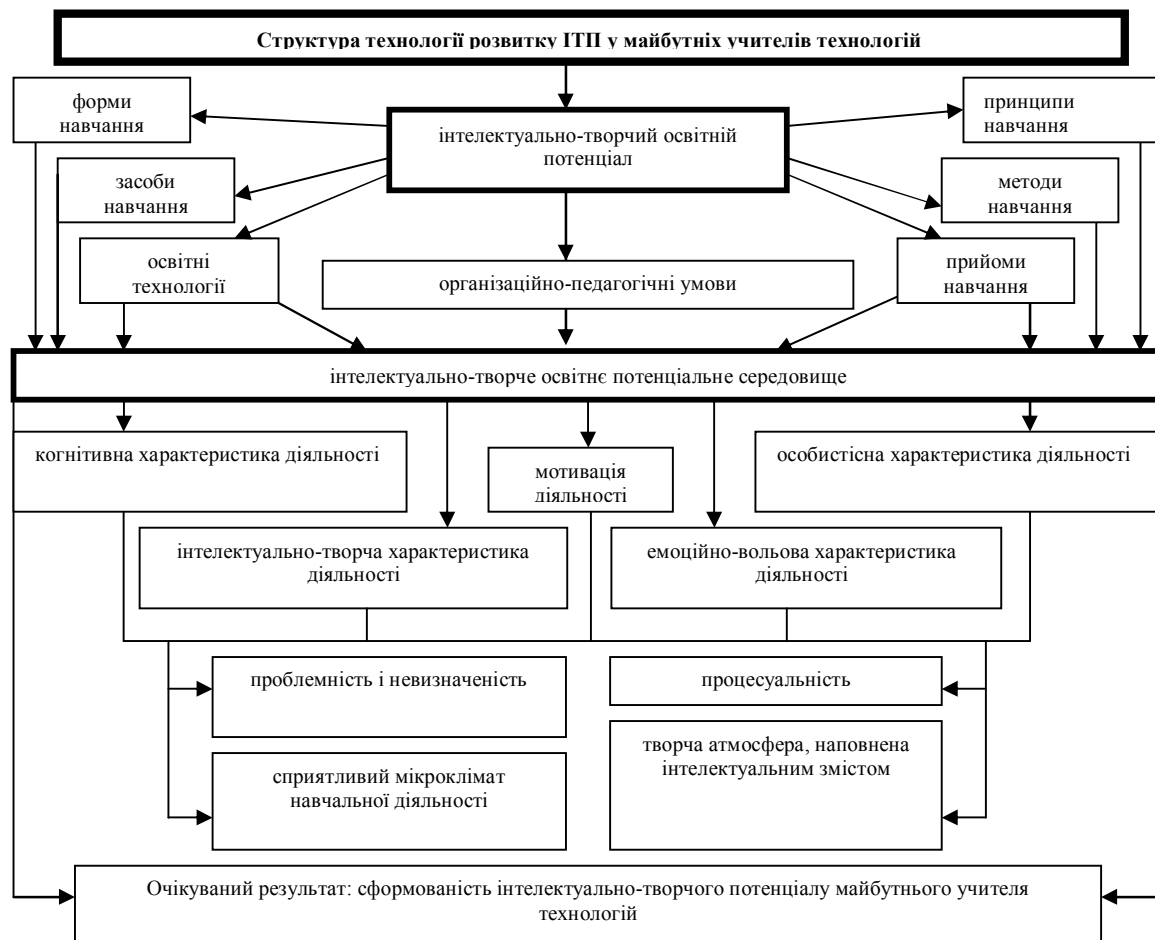

Рис. 1. Структура технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій

У структурі запропонованої технології організаційними формами навчання є аудиторні заняття (лекція, лабораторне, практичне, семінарське та індивідуальне заняття, консультація), виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів, практична підготовка і контрольні заходи. Ми використали групи методів навчання: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж), наочні (ілюстрація, демонстрація, спостереження), практичні (семінарське заняття, практична робота). Особливу увагу звернули на активні, інтерактивні, проєктні методи навчання. Нами використано прийоми активізації когнітивної сфери особистості студента. Засобами навчання слугує різноманітне навчальне обладнання, що використовується у системі пізнавальної діяльності. При розробці структури технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій нами враховано загальнодидактичні принципи, на яких базується організація підготовки і діяльності таких фахівців (систематичності й послідовності, наочності, науковості, свідомості і активності, доступності і посильності

навчання, забезпечення міцності і результативності навчання, врахування вікових та індивідуальних можливостей суб'єктів навчання, зв'язку навчання з життям, теорії з практикою). Систему педагогічних технологій інтелектуально-творчого освітнього потенціалу складають: традиційна, діяльнісна, проблемна, інтерактивна, проєктна, розвиваюча, особистісно-орієнтована підсистеми. У структурі запропонованої технології навчання нами визначено такі основні організаційно-педагогічні умови розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій: створення інтелектуально-творчого освітнього середовища; психолого-педагогічне забезпечення майбутньої професійної діяльності; забезпечення мотивації пізнавальної діяльності; активізація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів технологій.

Реалізація технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій здійснена у розробленому і апробованому в процесі педагогічного дослідження спецкурсі з діагностики та розвитку інтелектуально-

творчого потенціалу майбутнього учителя технологій [4]. Формувальний етап педагогічного експерименту реалізовувався шляхом впровадження спецкурсу як у цілісній його реалізації, так і в диференційованій під час вивчення дисциплін циклу фундаментальної професійної та практичної підготовки.

На основі результатів формувального етапу педагогічного експерименту ми визначили, що коефіцієнти рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студентів експериментальних груп порівняно зі

студентами контрольних груп зросли у 1,18-2,27 рази. Найбільше значення зросту мають мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти. Визначивши коефіцієнти загального рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольних та експериментальних групах, на основі одержаних даних ми побудували гістограму різниці коефіцієнтів загального рівня розвитку потенціалу в контрольних та експериментальних групах, рис. 2.

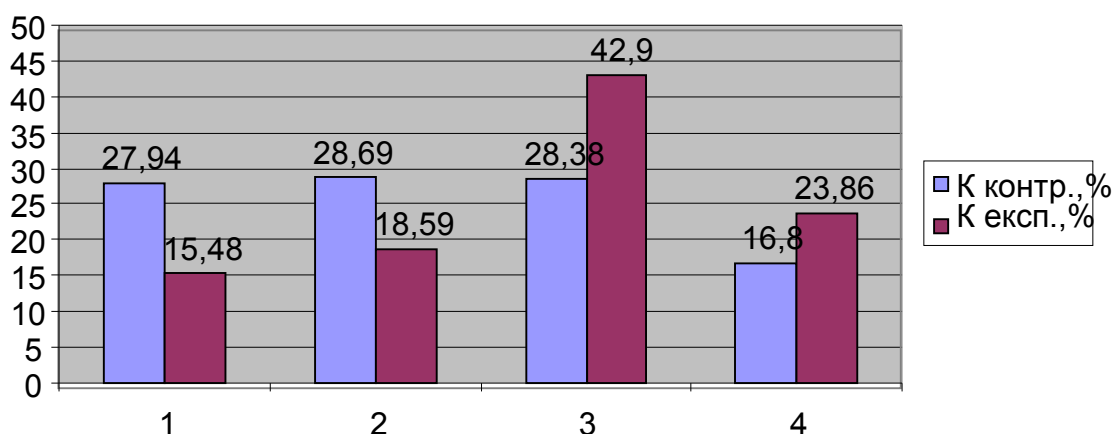

Рис. 2. Гістограма різниці коефіцієнтів загального рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольних та експериментальних групах:

- 1- початковий рівень;
- 2- середній рівень
- 3-достатній рівень;
- 4 - високий рівень

з гістограми одержується, що показники компонентів інтелектуально-творчого потенціалу в контрольній групі переважають на середньому рівні розвитку з коефіцієнтом рівня розвитку 28,69%. З незначною різницею значень коефіцієнтів інші показники в контрольній групі розподілились на низькому (27,94%) та достатньому (28,38%) рівнях. Найменше значення коефіцієнту загального рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу в контрольній групі виявилось на високому рівні і складає 16,80%. Порівняно з результатами контрольної групи, найменше значення коефіцієнту загального рівня розвитку даного особистісного утворення у експериментальній групі виявилось на низькому рівні і складає 15,48%, найбільше значення – на достатньому рівні і складає 42,90%. На високому рівні даний коефіцієнт складає 23,86%.

З аналізу результатів педагогічного експерименту випливає, що в цілому студенти за результатами навчання за програмою спецкурсу досягли достатнього рівня розвитку інтелектуально-творчого потенціалу. Аналіз результатів педагогічного експерименту з

реалізації технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій показав значний ріст коефіцієнтів рівня розвитку потенціалу за показниками, рівнями, компонентами та високу достовірність одержаних кількісних даних.

Висновки. Результати експерименту дають підстави зробити висновок про ефективність використання організаційно-педагогічних умов технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій. На основі результатів формувального етапу педагогічного експерименту нами визначено, що реалізація запропонованої технології розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій є ефективною на основі педагогічно-доцільного поєднання традиційного та особистісно-орієнтованого, діяльнісного, проблемного, інтерактивного, проектного, розвиваючого навчання. Проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність запропонованої технології навчання.

Дослідження варто продовжити в таких напрямках: дидактичне забезпечення розвитку

інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій; дослідження післядипломного етапу розвитку інтелектуально-творчого потенціалу учителя технологій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Єфіменко С. Діагностика інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій / Світлана Єфіменко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [гол. ред. Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Ч. 2. – С. 230–240.
 2. Єфіменко С. Методика діагностики інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій / Світлана Єфіменко // Наукові записки. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 90. – С. 100–103.
 3. Єфіменко С.М. Психолого-педагогічні закономірності діагностики та формування інтелектуально-творчого потенціалу у майбутніх учителів технологій : посібник для викладачів середніх та вищих навчальних

закладів / С. М. Єфіменко. – Кіровоград: ФО-П Александрова М.В., 2012. – 324с.
 4. Єфіменко С. М. Спецкурс з діагностики та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій : навчально-методичний комплекс для викладачів та студентів фізико-математичного факультету, учителів технологій загальноосвітніх середніх навчальних закладів / С. М. Єфіменко. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2013. – 29 с.
 5. Єфіменко С. М. Структура та зміст інтелектуально-творчого потенціалу учителя технологій / С. М. Єфіменко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць / гол. ред. Бакум З.П. – Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – С.267-274.

ВІДОМІСТЬ ПРО АВТОРА

Єфіменко Світлана Миколаївна – здобувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КДПУ ім. В.Винниченка
Коло наукових інтересів : діагностика та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх учителів технологій

УДК 376–053.6

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ

Долорес ЗАВІТРЕНКО (Кіровоград)

У час стрімкого та всебічного зростання нових технологій одночасно зростає потреба суспільства в людях, що володіють нестандартним мисленням, уміють ставити і розв'язувати нові завдання. Варто зазначити, що сьогодні наше суспільство відчуває брак творчих особистостей, що володіють нестандартним мисленням. Такі люди вирізняються, по-перше здібностями виділити новизну в будь-якому питанні, по-друге, талантом створення оригінального підходу до розв'язання поставленої задачі. Отже обдарованим прийнято називати того, чий можливості перевищують середні здібності більшості.

Обдарованим притаманні певні особливості: здібність високої чутливості у всьому, у багатьох високо розвинене почуття справедливості, вони чутливі до змін в суспільних відносинах, нових віянь часу в науці, культурі, техніці, швидко і адекватно оцінюють характер цих тенденцій у суспільстві; безперервна пізнавальна активність і високо розвинений інтелект дають змогу отримувати нові знання про навколишній світ; творчі здібності сприяють створенню нових концепцій, теорій, підходів. Оптимальне поєднання в обдарованих дітей інтуїтивного і дискурсивного мислення (переважно за домінування першого над другим) робить процес отримання нових знань продуктивним і значущим; такі люди наділені великою енергією, цілеспрямованістю

та наполегливістю, які в поєднанні із знаннями і творчими здібностями дозволяють втілювати в життя цікаві і важливі проекти.

Актуальність проблеми обумовлена проблематикою виявлення і розвитку обдарованості у дітей через умови їх виховання на рівні школи та сім'ї.

Проблемами виховання та розвитку обдарованих дітей у свій час займалися вітчизняні психологи та відомі педагоги, серед яких необхідно виділити: А.О.Йоголевіч, А.І.Єршомкін, С.Л.Соловейчик, М.С.Лейтес, В.С.Юркевич, А.І.Савенков, Є.С.Белова, А.М.Матюшкін, Л.В.Матвеева, Д.Б.Боговяленська та ін.

Метою цієї статті є вивчення особливостей виховання особистості обдарованої дитини і детальний аналіз пов'язаних з цим процесом проблем.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких завдань:

1. Вивчити існуючу сьогодні літературу з цієї проблеми.
2. Проаналізувати основні погляди вчених на проблему виховання особистості обдарованої дитини.
3. Провести дослідження з проблеми виховання особистості обдарованої в технічній сфері дитини.

Проблема обдарованості виникає у зв'язку зі зростаючими потребами суспільства, зумовленими змінами економічних і політичних